

Десята година, пора приймати ліки. Дятел приймає їх прямо на наших очах, не соромлячись: викладає пігулки рядком на серветці і закидає до рота по одній з дотошною злістю. Потім попри настанови лікаря запиває ковтком білого вина.

Закінчивши, дає пігулку і дружині, перш ніж відвезти її до хати на візку. Коли повертається надвір, стискає в руці пляшку віскі, і дехто з нас (він сам, мама, бабуся, Вейн) додають собі трішки в морозиво.

Щоб компенсувати той факт, що він уже однією ногою в могилі, що його арсенал спорожнів, що доводиться жменями приймати ліки, що старість — не радість, Дятел неповоротким від віскі язиком заводить розповідь про славні роки своєї молодості, розказує епізоди, згадує імена й прізвиська. Часто переривається, запитує в бабці, чи знала вона того або іншого з героїв та учасників його пригод. Якщо вона відповідає, що ні, дивується: як таке може бути?! І починає описувати незнайомця за заведеною в селах біблійною формулою (син того й того або внук того й іншого), що інколи передбачає згадування родичів до сьомого коліна, домашні адреси, крамниці й інші заклади поряд із домівками, які існують зараз або існували протягом останніх сорока чи п'ятдесяти років.

Таким чином, розповідь просувається уривками: частина історії, топографічно-етнографічний відступ/екскурс. Зазвичай в основу сюжету покладено одну з походеньок Дятла і те, як котрийсь родич його коханки захоплює їх на гарячому і погрожує йому. Але він не ликом шитий. Завжди вміє втекти, викрутитися. А якщо не вдається, то він по слово до кишені не лізе: згадає неприємеліві про його грішки, і той відступає. Авжеж, я не святий, це правда. Але ти справді хочеш, щоб я про тебе людям порозказував?

Паралітичка в хаті, спить міцно під дією снодійного, а тому Дятел особливо не переймається, щоб говорити тихше.

— То ти був іще той гуляка! — промовляє бабця, коли розповідь нарешті доходить до кінця.

А Дятел натякає, що все це лише невелика частка його подвигів, про які можна розказувати й розказувати, і на підтвердження своїх слів гепає ребром долоні по столу.

Деякі історії пов'язані із зовсім юними роками Дятла. Він запевняє, що втратив цноту ще у дванадцять років із дев'ятирічною дівчинкою, яка водила його до лісу по каштани, а там розстилала на листі плед і розважалась як доросла жінка.

Інші історії свіжіші, інколи згадуються дружина, донька і навіть онук. У ролі жертви виступають то вчителька, то бабуся одного із друзів онука, яку він спокусив перед ворітьми школи, а то й навіть випадкова жінка в горах, на яку він наткнувся під час вилазки за грибами чи на полюванні. А в розповідях, що пов'язані зі старістю, з'являється якась удова, котра живе тут недалеко, по сусідству, якщо слідувати за непевним помахом руки Дятла кудись у напрямку купки будинків біля залізниці.

Оті кохання у зрілому віці не вважаються зрадою, а сприймаються як ліричні відступи від шлюбу. Зустрічі й спарювання відбуваються із якоюсь прямо-таки фатальною природністю. Ніякого примусу, почуття провини чи гріха. Опуклі органи напружуються і встромляються у відповідні заглибини, яким у залежності від поспіху та пристрасті надається більше чи менше часу, щоб зволожитися.

У тих розповідях аж ніяк не можна замовчувати ані найменших природних дрібниць. Навіть сморід як від дохлого пацюка, якого може набути жіноча піхва, якщо її тривалий час немили під проточною водою.

Таким чином світ оповідок Дятла, якщо узагальнити, — примітивний і наївний. Але з останньою чаркою «на коня» у ньому несподівано, як гедзь у густому чагарнику, може прогулькнути нав'язлива згадка про правила пристойно-

сті. І звідси — журба. Але це може бути викликано й фазою зниження тону, як наслідок недавно випитих ліків. Забувши про чудовий веселий світ, що хвилину тому існував завдяки його розповідям, Дятел ураз стає замисленим і заявляє, що на першому місці у нього завжди була, є і буде його родина.

На першому — родина, а на другому — партія.

Зв'язок із партією нам усім незрозумілий, невідомо, про яку таку партію йдеться. Минає хвилина бентежного мовчання, аж урешті хтось відповідає узагальнювальним «таки так». Збираємо зі столу порожній посуд, брудні тарілки, рештки їжі. Йдемо спати.

**

Ось уже тиждень, як від спеки у мене безсоння. Прокладаюся серед ночі від спраги, від Дятлового вина пече у горлі чи то, може, від бабциних фаршированих кальмарів. Спускаюся до кухні, щоб випити склянку води.

Через відчинене вікно чую знадвору чиєсь зітхання. Напевно, якась тварина приходить уночі до нашого або до бабциного садка. Мама називає загадкового нічного гостя «Звір, що зітхає». Ми ще не зрозуміли, що воно таке може бути, бо воно, як тільки ми виходимо надвір із ліхтариками, негайно затихає.

Відчиняю холодильник і замість води беру холодний гранатовий сік. Відпиваю ковток прямо з пляшки, скориставшись тим, що вночі мене ніхто не побачить. По правді, це і є справжня насолода, тому що, коли п'єш сік, він, замість того, щоб утамувати спрагу, викликає ще більше бажання його пити. Опираюся однією рукою на холодильник, а другою прикладаю собі холодну пляшку до лоба, до шиї. Я бачив таку сцену в одному відомому фільмі з Джеймсом Діном. Мені сподобалася. Уявляю, як Сара ди-

Мама теж ніколи нічого не розповідає. Інколи слово бере бабця, захочена згадкою Дятла про когось із персонажів їхньої бурхливої молодості, або ж коли в неї виникають якісь більш чи менш доречні асоціації з обговорюваними за столом темами. Як тільки Дятел довів до кінця свою епопею про білий піджак, бабця заводить розмову про свою весільну сукню (асоціація, мабуть, така: біле-біле, піджак-сукня). В юності бабця працювала у барі, що належав її батькові. Єдиному барі в усій околиці, де був телефон. А тому там завжди було людно: хтось забігав випити кави, інші — келих вина, ще хтось просив скористатися телефоном і заходив до кабінки із затемненими віконцями, були й такі, хто попивав каву під час дзвінка. Біля кабінки постійно крутилася пишно виряджена жінка з білявим волоссям і яскраво нафарбованими червоними губами. Замовляла собі склянку ситра і поглядала навколо, часто блимаючи густо наквацьованими віями й усміхаючись чоловікам, якщо зустрічалася з кимось із них поглядом. Звали її Лія. Бабциному батькові вона не заважала, він вважав це додатковою послугою, яку його бар пропонував клієнтам і цим вигідно відрізнявся від конкурентів.

Кінець першої серії. Минуло п'ять років. За цей не такий уже й тривалий час багато чого змінилося. То була незвичайна епоха, коли просування соціальними сходами давалося легко, рівень податків був невисоким, держава не вибивала ложки з рота тим, хто виявляв ініціативу і бажання трудитися. Бабцин батько не пас задніх: розширив бар, викупивши приміщення по другий бік вулиці, де влаштував продаж морозива. Через рік продав і бар, і кіоск морозива, а на отриману виручку надумав побудувати готель. Справжніх готелів у нас тоді ще не було, і будувати його у малесенькому містечку рибалок та селяків здавалося безглуздим ризиком. Перший рік справи йшли погано, другий — іще гірше. Потім почався економічний

бум. І майже відразу повалили туристи з Парми, Модени, Реджі. Згодом з'явилися і німці, й американці, й араби, що приїжджали купувати мармур у наших кар'єрах.

Таким чином шмарката донька бариста перетворилася не лише на красуню, а й на вигідну партію для одруження. Після чималих збитків перших років нарешті почалися заробітки. І родина час від часу дозволяла собі якісь незначні предмети розкоші. Душ, наприклад. Адже бабця, поки їй не виповнилося вісімнадцять років, завжди милась у кориті, стоячи в ньому ногами і поливаючи себе теплою водою з глечика. Перший душ викликав у неї неприємне відчуття; здавалося, наче та вода, що стікає до каналізації, закручуючись у вир, позбавляє її цноти.

Чоловіка вона вибрала собі неправильно, скориставшись критерієм, яким керуються багато дівчат: віддала перевагу тому, хто вмів її насмішити. Фабіано знав цілу купу анекдотів та байок, мав приємний голос і вмів танцювати, як ніхто інший. Заходив до бару при готелі, де був автоматичний музичний програвач, і завжди вмикав пісню Елвіса Преслі. І під ту музику танцював, сам, не соромлячись, спритно рухаючись у такт і викидаючи дотепні колінця, що супроводжувалися кумедним виразом обличчя. Його особливим коником був вигин назад із зігнутими колінками й доторком до підлоги позаду себе і швидким поверненням на рівні ноги. Після чого він підскакував із вигуком: «*Uh, come on!*»

«Нумо, синьйорино, ходіть, я навчу вас танцювати!» — сказав він якось бабці. Отак почалася їхня історія.

Треба було влаштовувати весілля. Гуляли б його у готелі, звісно. Але ж слід було купити весільну сукню. Одного дня з'явилася до готелю вишукано вбрана панночка з легким версальським акцентом, назвалася представницею модного бутика з Маріні-ді-П'єтрасанти. Дівчатам на рецепції сказала, що їй повідомили про майбутнє весілля доньки власника.

Коли бабця спустилася до вестибюля, то аж рота роззявила від здивування: перед нею у дорогому, вишуканому вбранні стояла Лія. Колишній вульгарний блонд змінився на приемний для ока каштановий колір. Помада все ще була червоною, але на тон стриманішою, не такою агресивною.

Спершу бабця хотіла навіть обуритись, почувалася незручно через отой непроханий візит. Колишня путана із бару насмілилася з'явитись до готелю, запитувати про неї, змусила спускатись у хол без наперед узгодженої зустрічі, компрометуючи її тим самим в очах відвідувачів, молодиків та старших чоловіків, які, можливо, ще пам'ятали про її колишнє бурхливе минуле. Але через кілька хвилин заспокоїлася. Та жінка змінилась і тепер займалася достойною роботою. Урешті-решт, останні п'ять років пішли на користь їм обом.

Лія принесла їй каталог. Бабця його погортала і після кількох нічим не особливих суконь наткнулася на ту, про яку завжди мріяла, хоча і сама про це не здогадувалася: легко приталену, з глибоким вирізом для декольте і тонесенькою органзовою фатою. До сукні додавалися довгі білі рукавички. Бабця негайно вирішила, що та сукня має належати їй.

Домовилися про зустріч у Ліїному бутику. Бабця прийшла зі своєю найкращою подругою Розі, яка теж мала одружуватися за кілька місяців після неї і теж підшукувала собі весільне вбрання.

Якщо у каталозі сукня здавалася гарною, то на бабці — просто прекрасною, якщо не сказати більше: мрією будь-якої нареченої. Бабця крутилася перед дзеркалом, вдивлялася у власне відображення і не впізнавала себе: здавалося, бачить модель із журналів або актрису з французького кіно. А в Розі від емоцій аж сльози навернулися на очі. Знай, повторювала: «Воно — твоє, як на тебе шите! Купуй!»

Але виникла велика проблема: ціна. До тієї миті про неї навіть не згадувалось, але сукня навіть зі знижкою (особливою знижкою, яку Лія була готова надати лише бабці, — вона сама безсоромно у цьому зізналася, — щоб зробити собі і своїм товарам рекламу) коштувала вдвічі більше, аніж бабця думала. Це правда, що у ту пору бізнес процвітав, правда і те, що готель працював на повну потужність, але бабці зовсім не хотілося, щоб батькові довелося викласти такі гроші за сукню. До того ж відразу після весілля у них уже були заплановані наперед витрати: підняти готель іще на один поверх, щоб збільшити кількість номерів. А ще треба було обставити невеличку нову квартиру, куди бабця мала перебраться з чоловіком.

Помітивши сумніви майбутньої нареченої, Лія запропонувала: я дам тобі сукню напрокат, безкоштовно. Навзамін попросила виставити у залі, де проводитимуть весілля, великий плакат із рекламою бутика, в якому б значалося, що наречена вдягнена в одну з їхніх моделей.

Бабця довго роздумувала, походжаючи туди-сюди перед дзеркалом. Розі заворожено спостерігала за нею, не в змозі промовити ані слова. Бабця обкрутилася навколо себе, спостерігаючи, як тканина облягає її струнку фігуру. Опустила фату і відчула приємне збудження від дотику органзи до щік, до носа, до губ. Урешті відмовилася. Весільна сукня і напрокат — нізащо. І ніякої реклами бутика на її весіллі біля столів не буде. Сукня має або належати їй, або ніяк. Тепло подякувала Лії, вибачилася, що змусила її змарнувати скільки часу, і пішла разом з подругою.

На весілля вдягла простеньку сукню, пошиту старенькою швачкою з рибацького селища. Нічого особливого. Через кілька тижнів після весілля віднесла її знову до швачки і перешила на святкове вбрання, додавши кілька деталей, від чого сукню було не впізнати, і згодом одягла її на Різдвяне свято.

Прийшов і день весілля Розі. Між двома весіллями подруги жодного разу не бачилися. Адже відразу після весілля бабця з нареченим мали їхати на медовий місяць до Бруніко. Закрутилася із приготуваннями, затим — із влаштуванням нового родинного гніздечка, а тут іще й місячні затримувалися та так і не настали, її все частіше нудило: провина моєї матері в утробі.

У церкві під час вінчання бабця сиділа в одному з перших рядів, відразу після родичів Розі. Щойно залунали перші звуки маршу Мендельсона, всі голови, ніби соняшники за сонцем, розвернулися до входу. Під вінець Розі вів її батько.

Вона була така гарна — очей не відвести, нагадувала Лоллобріджиду у «Провінціалці*». Можливо, ще й через те, що на ній була неймовірно красива сукня — та сама, від якої бабці довелось відмовитися. Через мить серед гостей по другий бік проходу бабця помітила Лію. Їхні погляди зустрілись, і бабця змусила себе усміхнутись і ледве помітно їй кивнути.

— Не хотіла, аби вона з мене потішалася. Ні вона, ні ота хвойда Розі... З того дня ми нею більше не розмовляємо.

* «Провінціалка» (*итал.* «La provinciale») — італійський драматичний фільм 1953 року режисера Маріо Сольдаті, екранізація однойменного твору Альберто Моравія.